

Пилипчук Марина Леонідівна, Національний авіаційний університет

Науковий керівник: Ковтун О. В., доктор пед. наук, доцент

РОЛЬ І ТЕХНОЛОГІЯ ПОЄДНАННЯ РЕЦЕПТИВНИХ І ПРОДУКТИВНИХ ВИДІВ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

В умовах зростання значення діяльнісного та компетентнісного підходу до мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців і прагнення України інтегруватися до європейського освітнього простору зростає роль навчання студентів різних видів мовленнєвої діяльності у формуванні їхньої професійної компетентності. Результатом цього є постійне зростання потреби застосування в навчальному процесі комунікативних вправ і завдань, спрямованих на формування професійного мовлення студентів філологічних факультетів. Якість мовної підготовки майбутніх перекладачів, у свою чергу, залежить від правильної технології поєднання вправ на розвиток різних видів мовленнєвої діяльності.

Об'єктом дослідження є процес формування перекладацької компетентності студентів-майбутніх перекладачів у ВНЗ. Мета дослідження – обґрунтувати роль і технологію поєднання рецептивно-продуктивних видів мовленнєвої діяльності в розвитку перекладацької компетентності студентів. Зазначена мета потребує вирішення таких завдань: 1. з'ясувати сутність поняття «мовленнєва діяльність» і уточнити її види; 2. визначити складові елементи професійної компетентності майбутнього перекладача; 3. дослідити технологію поєднання рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності для оптимізації навчального процесу.

Поняття «мовленнєва діяльність» у сучасній науці набуло міждисциплінарного значення та внаслідок популяризації діяльнісного підходу стало основним об'єктом навчання мов [3, с. 8]. У результаті таких змін основна увага в процесі навчання відтепер зосереджується на створенні викладачем мовленнєвих ситуацій, комунікативних завдань, розробці рольових ігор та організації дискусій і бесід. Мовленнєва діяльність у сучасному розумінні означає

активний, цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений комунікативною ситуацією процес сприймання та продукування мовленнєвого повідомлення при взаємодії людей між собою [2, с. 47]. Оскільки мовленнєва діяльність народжується з потреби, а її виконання залежить від поставлених цілей, то важливим є мотивування студентів викладачем.

З погляду механізмів кодування / декодування інформації розрізняють чотири основних види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письмо. [1, с. 7]. У процесі говоріння та письма людина висловлює свої думки, а при аудіюванні та читанні вона одержує мовленнєву інформацію, тобто сприймає і розуміє думки інших людей. Говоріння та письмо називають продуктивними видами мовленнєвої діяльності, а аудіювання та читання – рецептивними. Види мовленнєвої діяльності – це різні види мовленнєвих навичок і умінь.

Для забезпечення вимог Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти та формування професійного мовлення майбутніх перекладачів було розроблено різні методологічні підходи, провідне місце серед яких належить компетентнісному. Компетентнісний підхід дає змогу розглядати професійно-мовленнєві вміння майбутніх перекладачів як стрижень їхньої професійно-мовленнєвої компетенції [3, с. 69].

У тлумачному перекладацькому словнику перекладацька компетенція пояснюється як суттєвий фактор процесу перекладу, який об'єднує як рецептивну (розуміння вихідного тексту), так і продуктивну компетенцію (здатність створення тексту мовою оригіналу) [4]. Крім того, перекладацька компетенція включає і елементи двох дотичних у процесі перекладу культур. Поняття «перекладацької компетентності» означає високий рівень володіння певними (окремими) перекладацькими компетенціями, серед яких науковці виділяють як суто лінгвістичні (граматична, лексична, орфоепічна тощо) так і екстралінгвістичні (соціолінгвістична, прагматична, професійна, психофізіологічна тощо). Таким чином, формування перекладацької компетентності є значно ширшим від навчання володіння мовними засобами, та

включає в себе екстралінгвістичні фактори, які потрібно розвивати у студентів для досягнення високої професійної компетентності.

У формуванні мовної підготовки студентів-перекладачів увага повинна зосереджуватися на вдосконаленні перекладацької іншомовної комунікативної компетенції з її лінгвістичною, соціолінгвістичною та прагматичною складовою, а також на навчанні рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності.

Розглянемо технологію поєднання рецептивних і продуктивних видів мовленнєвої діяльності для оптимізації навчального процесу. Пропонуємо кожен тематичний блок уроку починати з розвитку одного з рецептивних і одного з продуктивних видів мовленнєвої діяльності, а саме говоріння та аудіювання. Саме в такому порядку: спочатку говоріння, а потім аудіювання. Приступаючи до вивчення нового блоку підручника, студенти насамперед намагатимуться висловити те, що їм уже відомо з цієї теми. В якості опори може слугувати ілюстративний матеріал і спеціальна табличка, в якій містяться ключові слова з теми. Аудіювання тут розглядається як вид діяльності, метою якого є одержання інформації. Після завдання на аудіювання студентам доцільно запропонувати перейти до практики розмовного мовлення, але вже у формі діалогу і з опорою на щойно прослуханий матеріал. Наприклад: у парах обговорити те, про що говорилося в аудіо чи відеофрагменті. Створення комунікативної ситуації перед прослуховуванням чи переглядом медіафрагменту (pre-listening phase) забезпечується такими прийомами, як бесіда, диспут, дискусія та обговорення. Саме завдяки використанню цих прийомів підвищується мотивація студентів щодо вдосконалення вмінь професійного мовлення.

Розглянемо технологію поєднання рецептивно-продуктивних завдань для комплексного формування таких видів мовленнєвої діяльності, як читання та говоріння. В традиційній методиці викладання мов читання текстів здебільшого передбачалося лише з метою їх подальшого перекладу. Вважаємо, що цього не достатньо і пропонуємо застосовувати вправи та завдання, призначені для роботи з текстом, так чи інакше пов'язаним із заявленою темою.

Перед текстом доцільно пропонувати pre-reading tasks, які допомагають мотивувати студентів до уважного прочитання тексту, вироблення припущень, ґрунтуючись лише на заголовку, ілюстраціях тощо. Викладач може запропонувати ознайомитися з “reading strategies”, де пояснюється, як краще працювати з текстом, на що слід звернути увагу. Викладач може знайти цікавий матеріал, пов’язаний із тестом, його автором, проблематикою, культурно-історичним контекстом тощо, або ж ці питання можуть обговорюватися студентами у ході бесіди чи дискусії. Після прочитання тексту студентам варто запропонувати виконати ряд вправ на розуміння тексту. Таким чином перевіряється лише здатність знаходження запитуваної інформації. Втім, ніщо не заважає викладачу за необхідності працювати над читанням із повним розумінням. Після вправ на розуміння прочитаного можна запропонувати вправи, спрямовані на розвиток комунікативних навичок студентів, і знову ж роботу в невеликих групах і парах. Для реалізації таких комунікативних завдань викладачеві слід заздалегідь добирати окремо спеціальні тексти, які інформативно доповнюють галузеві тексти, передбачені програмою. Знову рецептивний вид мовленнєвої діяльності (читання) поєднується з продуктивним (говоріння).

Розвиток говоріння як продуктивного виду мовленнєвої діяльності можна здійснювати як у комплексі з іншими видами мовленнєвої діяльності (що було описано вище), так і окремо. Метою виконання окремо мовленнєвих завдань може бути систематизація знань, набутих у ході вивчення певного тематичного блоку дисципліни, або ж узагальнення та систематизація усього вивченого матеріалу з дисципліни.

Таким чином, проаналізувавши роль та визначивши технологію поєднання рецептивних та продуктивних завдань для розвитку усіх видів мовленнєвої діяльності, дійшли висновку, що вони повинні стати необхідними складовими навчальних програм з формування перекладацької компетентності студентів-майбутніх перекладачів, оскільки виконують мотивуючу функцію, спрямовані на розвиток, певно, найголовнішої компетенції перекладача – комунікативної

професійної компетенції та сприяють комплексному вдосконаленню всіх видів мовленнєвої діяльності студентів-майбутніх перекладачів.

Список використаних джерел:

1. Гойхман О.Я. Речевая коммуникация: учебник / Гойхман О.Я., Надеина Т.М.; под. ред. проф. О.Я. Гойхмана. – М.: Инфра-М, 2005. – 272 с.
2. Зимняя И.А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке: пособ. для учителей средней школы / И.А.Зимняя. – М.: Просвещение, 1978. – 159 с.
3. Ковтун О.В. Формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі: монографія / О.В.Ковтун; наук. ред. академік НАПН України, докт. пед. наук, проф. Богуш А.М. – К.: Освіта України, 2012. – 448 с.
4. Перекладацька компетенція // Тлумачний словник онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://language.br.com.ua> /перекладацька компетенція